

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan  
eettinen neuvottelukunta ETENE

2.12.2014

STM071:00/2014

STM kirjaamo

**Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta**

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt eri tahojen kommentteja sähköisesti 4.12.2014 mennessä. Aikataulu on todella lyhyt, ja valtakunnallisella sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunnalla ei ollut mahdollisuutta käsitellä lausuntopyyntöä neuvottelukunnan kokouksessa. Hallituksen esityksen luonnos lähetettiin muutamille ETENEn jäsenille, joiden kommenttien perusteella lausumme sähköisten Webropol-vastausten lisäksi seuraavaa:

ETENE:n jäsenet totesivat ammattihenkilölain tervetulleeksi, ammattistandardit ovat järkeviä ja mahdollistavat ammattihenkilöiden sekä valvonnan, toiminnan laadun seuraamisen, jolloin esimerkiksi koulutustarpeita voidaan suunnata osaamisen mukaisesti. Vastaava järjestelmä on ollut käytössä terveydenhuollon ammattihenkilöillä jo 80-luvulta.

Yleisperusteluissa todetaan että ”sosiaalihuollon tuloksellisuuden kehittyminen edellyttää ammatillisen työn vaikuttavuuden ja tuottavuuden kasvua. Tällöin ammatillisen henkilöstön tehtävärakenteiden ja työnjaon uudistamista on tehostettava ja henkilöstön osaamista kohdennettava nykyistä paremmin vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeisiin”. Edelleen perusteluissa todetaan: ”Ehdotettu sosiaalihuollon ammattihenkilölaki parantaisi henkilöstövoimavarojen kohdentamista ja antaisi riittävät edellytykset sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön ohjaukseen ja valvontaan kansalaisten perusoikeuksien sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumiseksi.”

Yleisperustelussa ei täsmennetä, mistä kaikesta sosiaalihuolto koostuu. Ilmeisesti on niin, että sitä on muuttuvassa yhteiskunnassamme vaikeaa määritellä. Tällöin on vaikeaa myös määritellä, millaisia kelpoisuusvaatimuksia voitaisiin edellyttää sosiaalihuollon ammattiteissa toimivilla työntekijöiltä. Pitäisi kysyä, mitkä ovat ne tilanteet ja ongelmat, joihin sosiaalihuollon keinoin puututaan hyvin erilaisissa yhteyksissä, esimerkiksi lastensuojelussa, päihdehuollossa, vanhustyössä tai syrjäytymisen vastaisessa toiminnassa.

Suomessa kelpoisuusvaatimukset ovat poikkeuksellisen tiukat moniin muihin maihin verrattuna. Sosiaalityöntekijällä pitää olla maisteritasoinen koulutus. Huomioiden sosiaalihuollon monialaisuus ja kansainvälinen vertailuaineisto raportissa (etenkin maisteritasoisen koulutuksen vähäisyys), suomalainen käytäntö osoittautuu poikkeuksellisen ahtaaksi ja myös tiukaksi ylempien tehtävien osalta. Vain sosiaalityön koulutus takaa pääsyn sosiaalityöntekijäksi. Joissakin johtavissa tehtävissä kelpoisuus syntyy myös muusta soveltuvasta koulutuksesta. Osa johtavaan tehtävään hakevista on saanut käytännön kokemuksensa sosiaalityöstä toimiessaan sosiaalityöntekijöiden sijaisina sosiaalihuollossa.



Neuvottelukunnan sosiaalihuollon asiantuntijoiden keskuudessa syntyi runsaasti keskustelua siitä, miten hyvin sosiaalityön koulutus onnistuu tuloksellisuudessa ja vaikuttavuudessa, jota tässä lakihankkeessa peräänkuulutetaan, siis sosiaalisten ongelmien käsittelyssä ja lievittämisessä. Antaako sosiaalityötä lähellä olevien alueiden koulutus (esim. sosiaalipsykologia, sosiaalipolitiikka, sosiaalietiikka ja näiden sekä sosiaalityön (sivuaine) yhdistelmät) työkaluja vaativiin tehtäviin sosiaalihuollossa? Näitä asioita ei juurikaan ole tutkittu tai analysoitu, eikä pohdittu myöskään, missä määrin tarvittaisiin rajat ylittävää ja monitieteistä asiantuntijuutta. Sote-uudistuksen kynnyksellä ei ole juurikaan tietoa siitä, millä tavoin sosiaalihuollon ja terveydenhuollon eri ammattilaisten tehtävänkuvat mahdollisesti muuttuvat, ja mitä osaamista uudistuneisiin tehtäviin tarvitaan.

Laissa rajoitetaan toisen koulutusalan opintojen suorittaneiden mahdollisuuksia toimia sosiaalityöntekijän sijaisena. Valviran selvityksen mukaan kuntien sosiaalityöntekijän tehtävistä varsin suuri osa on täytettynä epäpäteillä, eikä ETENE:n sosiaalialalla toimivien jäsenten ja varajäsenten mukaan juurikaan ole tietoa näiden sijaisena toimivien koulutusalaista tai pätevyyksistä. Suuri osa sosiaalityöntekijän sijaisina toimivista lienee ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita, joko sosionomeja tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita, mutta sijaisina toimii esimerkiksi sosiaalipolitiikkaa tai sosiaalipsykologiaa opiskelleita yhteiskuntatieteiden maistereita. Esimerkiksi AMKn erikoistumisopinnoita ei juurikaan oteta huomioon pätevyysvaatimuksissa.

Lastensuojelussa toisaalta toivottiin tiukkoja ammattiin kelpoisuusvaatimuksia, koska alue on haastava ja siellä joudutaan puuttumaan asiakkaiden perusoikeuksiin ja siis käytetään varsin merkittävää julkista valtaa. Toisaalta jotkut jäsenistä olivat sitä mieltä, että ammattikelpoisuusvaatimuksia pitäisi pystyä myös väljentämään, jotta tehtäviin saataisiin päteviä / kelpoisia sijaisia. Tässä ydinkysymykseksi tulee, millaista ammattitaitoa työssä vaaditaan. Tässä myös keskeisenä kysymyksenä nousee sosiaalityön ja lastensuojelun välinen rajapinta, kuinka paljon tehtäviä lastensuojelusta siirtyy ehkäisevän sosiaalityön piiriin, ja kuinka paljon lastensuojelu itsessään on tulevaisuudessa vaikeiden juridisten kysymysten ratkaisuita, sijoituksia, huostaanottoja, huoltajuusasioita, ja toisaalta miten paljon ratkaistavia kysymyksiä siirretään hallinto-oikeuksien ratkaistaviksi. Suomessa eri ammattikunnat ovat eriytyneet ja erikoistuneet - onko sote-uudistuksen kynnyksellä hyvä pohtia pätevyysvaatimuksia myös siltä kannalta, voisiko laajempi osaaminen muuttaa alan perspektiiviä, mihin suuntaan ammattiosaamista voitaisiin laajentaa, ja voitaisiinko eri ammattilaisten nykyistä paremmalla yhteistyöllä pystyä paremmin käyttämään yhteiseksi hyväksi ja asiakkaan hyödyksi jo olemassa olevaa osaamista ja ammattitaitoa.

Sijaisuuskysymyksessä myös asiantuntijoidemme näkemykset menivät ristiin - toisaalta mikäli ammattiin voidaan pätevoityä myös muulla tavoin, myös sijaisuuksissa voisi toimia muita kuin sosiaalityöntekijän laillistukseen suuntaavan koulutuksen opiskelijoita tai sosionomeja. Epäiltiin, että lakiesitys pahentaa (ainakin nykyisin) sosiaalialan työvoimapulaa ja kaventaa sosiaalieteilijöiden työllistymismahdollisuuksia, joilla olisi oman koulutuksensa pohjalta kykyjä ja tietotaitoa toimia sosiaalialan tehtävissä. Toisaalta nähtiin myös vaara, että kelpoisuuksien laajentaminen vähentäisi ammatissa osaamista.



Tässä päädytään takaisin kysymykseen, millaista asiantuntemusta, tietoa ja ammattitaitoa tarvitaan sosiaalityöntekijän tehtävissä, millä koulutuksella tällainen ammattitaito voitaisiin hankkia, ja miten kunnissa pystyttäisiin parhaiten auttamaan sosiaalihuollon moniongelmaista asiakaskuntaa. Maailma muuttuu nopeasti, ja yhteiskunnan tarpeet sen mukana. Onkin haasteellinen tehtävä katsoa eteenpäin ja pohtia, millä lailla turvataan sosiaalihuollon asiakkaan oikeudet ja hyvinvointi tulevina vuosina, ja millä tavoin voimme kasvattaa myös alalla työskentelevien osaamista, hyvinvointia ja tunteita siitä, että pystyvät tekemään työnsä hyvin.

Ammattietiikkaa koskevaan pykälään (4 §) ehdotamme muutosta: ”Sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kaikessa toiminnassaan edistää asiakkaidensa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja sosiaalista toimintakykyä”

Neuvottelukunnan puolesta

Puheenjohtaja

Jaana Hallamaa

Pääsihteeri

Ritva Halila

Tiedoksi STM/sosiaali- ja terveystalveluosasto  
STM/peruspalveluministeri  
STM/AHE/Pirjo Sarvimäki

